

ภาพสะท้อนของสัตว์ประหลาดที่มีรูปลักษณ์แบบงูในเทพปกรณัมกรีก:
กรณีศึกษาทฤษฎีอาร์คีไทป์
The Reflections of Serpent-Like Monsters in Greek Mythology:
The Case Study of Archetype Theory

บาร์นี บุญทรง
Baranee Boonsong
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
Faculty of Humanities Naresuan University
baraneeb@hotmail.com

Received: October 31, 2024

Revised: Aprly 8, 2025

Accepted: Aprly 11, 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นงานวิจัยเชิงเอกสาร มีวัตถุประสงค์ 2 ประการคือ 1) ศึกษารวบรวมสัตว์ประหลาดในเทพปกรณัมกรีกที่มีรูปลักษณ์แบบงู 2) ศึกษาภาพสะท้อนด้านรูปลักษณ์และบทบาทของสัตว์ประหลาดในเทพปกรณัมกรีกที่มีรูปลักษณ์แบบงู ทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษาคือทฤษฎีอาร์คีไทป์ของคาร์ล จี. ยุง ผลการศึกษาพบว่าสัตว์ประหลาดที่มีรูปลักษณ์แบบงู 21 รายการ มีทั้งสัตว์ประหลาดที่รูปลักษณ์เป็นงูทั้งตัวแต่เป็นงูขนาดใหญ่และสัตว์ประหลาดที่มีลักษณะการรวมกันของสิ่งมีชีวิตมากกว่าหนึ่งประเภท ในด้านบทบาทนั้นสัตว์ประหลาดที่มีรูปลักษณ์แบบงูมีบทบาท 5 ประการ ได้แก่ 1) ผู้รับใช้ 2) ผู้ให้กำเนิด 3) ผู้ถูกระทำ 4) เครื่องมือกำจัดศัตรู และ 5) ผู้ลงโทษ นอกจากนี้เมื่อพิจารณาในแง่สัญลักษณ์ยังพบว่าสัตว์ประหลาดที่มีรูปลักษณ์แบบงูแสดงความหมายเชิงสัญลักษณ์หลายประการ เช่น ความแข็งแกร่ง ความตาย การฟื้นคืนชีพ การให้กำเนิด การหลอกลวง เป็นต้น ผลของการศึกษาสามารถนำไปใช้ในเชิงพาณิชย์ในการสร้างแรงบันดาลใจในการออกแบบตัวละคร เรื่องราวเบื้องหลังหรือโครงเรื่องในเกมออนไลน์ ภาพยนตร์หรือนวนิยายแนวจินตนิมิตได้

คำสำคัญ สัตว์ประหลาด งู เทพปกรณัมกรีก อาร์คีไทป์

Abstract

This article was aimed to 1) examine serpent-like monsters in Greek mythology and 2) explore the reflection of serpent-like monsters in two aspects: their appearances and their roles. The theoretical framework applied in this study was Carl G. Jung's Archetype theory. The results revealed that 21 types of serpent-like monsters were identified, consisting of monsters in the form of extremely large serpents and those composed of more than one type of living being. Regarding the roles of these monsters, five distinct roles were identified,

namely 1) servants 2) creators 3) victims 4) enemy killing tools 5) punisher. Furthermore, a symbolic analysis of these roles revealed that serpent-like monsters embody various symbolic meanings, including strength, death, resurrection, procreation, and deception. The findings of this study can be commercially utilized as inspiration for character design, backstory development, or plot creation in fantasy online games, movies, or novels.

Keywords: Monsters, Serpents, Greek Mythology, Archetypes

บทนำ

เทพปกรณัมเป็นเรื่องราวที่เล่าสืบต่อกันตั้งแต่สมัยโบราณและมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับมุมมองและความเชื่อของแต่ละวัฒนธรรม (Rosen, 2009) เทพปกรณัมวัฒนธรรมหนึ่งที่เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายคือเทพปกรณัมกรีกซึ่งมีตัวละครอยู่มากมาย ตัวละครประเภทหนึ่งที่มีความแปลก น่าสนใจและถูกนำมาใช้ในเรื่องเพื่อความบันเทิงจำนวนมากในปัจจุบัน คือ สัตว์ประหลาด

บุลฟินซ์กล่าวถึงความหมายของสัตว์ประหลาด (Monster) ว่าในแง่ของเทพปกรณัมนั้นสัตว์ประหลาดคือสิ่งมีชีวิตที่มีอวัยวะหรือสัดส่วนของร่างกายไม่เป็นไปตามธรรมชาติ โดยปกติจะมีความแข็งแกร่งและความดุร้ายสูงมาก (Bulfinch, 2003) พจนานุกรมของเคมบริดจ์กล่าวว่า สัตว์ประหลาด หมายถึงสิ่งมีชีวิตในจินตนาการที่น่ากลัว โดยเฉพาะสิ่งมีชีวิตที่มีขนาดใหญ่และแปลก (Cambridge Academic Content Dictionary, n.d.) ส่วนพจนานุกรมของเมอร์เรียม-เว็บสเตอร์กล่าวว่า “Monster” หมายถึง สัตว์ที่มีรูปร่างแปลกหรือน่ากลัว หรือสัตว์ที่มีขนาดใหญ่กว่าปกติในกลุ่มสัตว์ประเภทเดียวกัน (Merriam-Webster, 2024) ความหมายโดยรวมของสัตว์ประหลาดจึงหมายถึงสิ่งมีชีวิตที่มีรูปร่างแปลกหรือตัวใหญ่กว่าปกติ น่ากลัว และหากอ้างอิงตามบุลฟินซ์ซึ่งศึกษาเทพปกรณัมโดยเฉพาะก็อาจกล่าวเสริมได้ว่าสัตว์ประหลาดมักมีความแข็งแกร่งและดุร้าย

สัตว์ประหลาดในเทพปกรณัมกรีกมีรูปลักษณ์แตกต่างกันไป บางชนิดมีรูปลักษณ์เป็นสัตว์ชนิดเดียวเหมือนกับที่มนุษย์พบในโลกปกติ แต่บางชนิดมีลักษณะพิเศษ กล่าวคือมีรูปลักษณ์เหมือนนำอวัยวะของสัตว์ต่างชนิดกันมาประกอบกัน เช่น ไคเมียรา ที่มีรูปลักษณ์คล้ายสิงโต แต่มีหัวของแพะงอกออกมาจากลำตัว และมีหางเป็นงู (March, 2009) สัตว์ประหลาดที่รวมอวัยวะของสัตว์ต่างชนิดกันไว้ในร่างนั้นจะได้รับคุณสมบัติที่น่ากลัวของสัตว์เหล่านั้นมาด้วย และมักถูกมองว่าเป็นสัตว์ที่น่าสะพรึงกลัวเนื่องจากมักมีขนาดใหญ่ แข็งแกร่ง และดุร้าย (Bulfinch, 2003, Hightower, 2015)

ในบรรดาสัตว์ประหลาดในเทพปกรณัมกรีกนั้น สัตว์ประหลาดที่มีรูปลักษณ์แบบงู ไม่ว่าจะเป็นงูที่มีรูปร่างเป็นงูทั้งตัว หรือมีอวัยวะบางส่วนของร่างกายเป็นงูมีจำนวนไม่น้อย แต่ยังไม่ปรากฏเอกสารที่เป็นการรวบรวมสัตว์ประหลาดที่มีรูปลักษณ์แบบงูของเทพปกรณัมกรีก ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษารวบรวมสัตว์ประหลาดกลุ่มนี้และหาคำตอบว่าชาวกรีกสมัยโบราณมีภาพสะท้อนด้านรูปลักษณ์และบทบาทของสัตว์ประหลาดเหล่านี้อย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษารวบรวมสัตว์ประหลาดในเทพปกรณัมกรีกที่มีรูปลักษณ์แบบงู ไม่ว่าจะเป็นงูทั้งตัวหรือมีอวัยวะบางส่วนของร่างกายเป็นงู

2. ศึกษาภาพสะท้อนด้านรูปลักษณ์และบทบาทของสัตว์ประหลาดในเทพปกรณัมกรีกที่มีรูปลักษณ์แบบงู

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ผลของการศึกษานอกจากจะได้ข้อมูลเกี่ยวกับภาพสะท้อนของสัตว์ประหลาดที่มีรูปลักษณ์แบบงูแล้ว ยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการออกแบบตัวละครในเกมออนไลน์ซึ่งกำลังเป็นที่นิยมและเป็นตลาดขนาดใหญ่ในปัจจุบัน และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการเขียนบทภาพยนตร์หรือนวนิยายแนวจินตนิมิตได้ เนื่องจากในเกม ภาพยนตร์หรือนวนิยายแนวจินตนิมิตมักมีตัวละครที่แปลก น่าสนใจ แข็งแกร่ง สอดคล้องกับคุณสมบัติของสัตว์ประหลาด โดยเฉพาะถ้าเชื่อมโยงกับเทพปกรณัมกรีกซึ่งแพร่หลายไปทั่วโลกก็น่าจะทำให้ผู้เล่นเกม ผู้ชมภาพยนตร์หรือผู้อ่านนวนิยายเกิดภาพจำต่อตัวละครได้ง่ายขึ้น

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. “สัตว์ประหลาด” ในบทความนี้หมายถึง สิ่งมีชีวิตที่มีรูปร่างแปลกหรือตัวใหญ่กว่าปกติ ดูน่ากลัว ผู้วิจัยไม่ได้ศึกษางูอื่น ๆ หรือมังกรในเทพปกรณัมกรีกที่ไม่ได้มีลักษณะสอดคล้องกับคำนิยามนี้
2. การศึกษาเทพปกรณัมในแง่คติชนวิทยาเป็นการศึกษาความเชื่อของกลุ่มคน ในกรณีของเทพปกรณัมซึ่งถ่ายทอดมานับพันปีจะมีสำนวนที่หลากหลายแตกต่างกันไป ไม่อาจตัดสินแน่ชัดได้ว่าสำนวนใดถูกหรือผิด บทความนี้จึงศึกษาเทพปกรณัมหลากหลายสำนวนจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยไม่ได้จำกัดว่าต้องเป็นสำนวนของนักปรัชญากรีกโบราณเท่านั้น

ทฤษฎีและกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

บทความนี้ใช้ทฤษฎีอาร์คีไทป์ (Archetype) เป็นหลักในการศึกษา อาร์คีไทป์ที่ศึกษาในบทความนี้คืออาร์คีไทป์สัตว์ประหลาด อาร์คีไทป์เป็นคำที่คาร์ล จี. ยุง (Carl G. Jung) นักจิตวิเคราะห์ชาวสวิสใช้เรียกสัญลักษณ์ แนวคิด หรืออนุภาค (Motifs) ที่พบได้ในเทพปกรณัมทั่วโลกโดยที่คนในแต่ละวัฒนธรรมไม่จำเป็นต้องมีการติดต่อสื่อสารหรือถ่ายทอดวัฒนธรรมแก่กัน อาร์คีไทป์เป็นสิ่งที่อยู่ในจิตส่วนที่ยุ่งเรียกว่า “จิตไร้สำนึกร่วมของมนุษยชาติ” (Collective Unconscious) มนุษย์ทุกคนมีอาร์คีไทป์เหมือนกันโดยธรรมชาติโดยไม่จำเป็นต้องสัมผัสประสบการณ์นั้นในชีวิตนี้โดยตรง เนื่องจากมนุษย์ในยุคแรก ๆ เคยมีประสบการณ์ที่เป็นแบบฉบับหรืออาร์คีไทป์เหล่านี้มาก่อนแล้ว ประสบการณ์เหล่านี้ถูกเก็บไว้ในจิตไร้สำนึกร่วมของมนุษยชาติและส่งต่อมายังมนุษย์รุ่นต่อมา ยุงกล่าวว่าอาร์คีไทป์จะปรากฏมากในความฝันและในเทพปกรณัม (Campbell, 1976, Littleton, 2002, ตรีศิลป์ บุญขจร, 2553)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร เก็บข้อมูลเกี่ยวกับอาร์คีไทป์สัตว์ประหลาด เฉพาะสัตว์ประหลาดที่มีรูปลักษณ์แบบงูในเทพปกรณัมกรีก ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษามาจากเอกสารสิ่งพิมพ์ดังรายชื่อต่อไปนี้ 1) เรื่องปรัมปราและตำนาน เขียนโดยฟิลิป วิลคินสัน 2) ปกรณัมปรัมปรา ตำนานเทพและวีรบุรุษกรีก-โรมัน-นอร์ส เขียนโดยเอ็ดริธแฮมิลตัน 3) Bulfinch's Mythology เขียนโดย Thomas Bulfinch 4) Heroes: Mortals and Monsters, Quests and Adventures เขียนโดย Stephen Fry 5) The Greek Myths เขียนโดย Robert Graves 6) Greek Mythology เขียนโดย Lance Hightower 7) Mythology: The Illustrated Anthology of World Myth and Storytelling เขียนโดย C. S. Littleton 8) The

Penguin Book of Classical Myths เขียนโดย Jenny March 9) Myths of the Ancient Greeks เขียนโดย Richard P. Martin 10) Dragons: The Myths, Legends, & Lore เขียนโดย Doug Niles 11) The Mythical Creatures Bible เขียนโดย Brenda Rosen 12) The Greek Myths: Stories of the Greek Gods and Heroes Vividly Retold เขียนโดย Robin Waterfield นอกจากนี้ผู้วิจัยได้อ้างอิงข้อมูลบางส่วนจากเว็บไซต์ Theoi.com ซึ่งเป็นเว็บไซต์ที่นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับเทพปกรณัมกรีก เมื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสัตว์ประหลาดที่มีรูปลักษณะแบบงูในเทพปกรณัมกรีกเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้สรุปผลการศึกษารูปแบบพรรณนาโวหาร สรุปปรายการสัตว์ประหลาดที่มีรูปลักษณะแบบงูที่พบ แล้ววิเคราะห์ภาพสะท้อนด้านรูปลักษณะและบทบาทของสัตว์ประหลาดเหล่านั้น หลังจากนั้นจึงอภิปรายผลในแง่ความหมายเชิงสัญลักษณ์ของงู

ทบทวนวรรณกรรม

1. ทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับอาร์คีไทป์

อาร์คีไทป์มักปรากฏในความฝันและในเทพปกรณัม อาร์คีไทป์มีจำนวนมากและมีการจำแนกประเภทแตกต่างกัน โจเซฟ แคมป์เบลล์กล่าวถึงอาร์คีไทป์ไว้ในหนังสือ The Hero with a Thousand Faces ซึ่งนำเสนอทฤษฎีเทพปกรณัมหนึ่งเดียว (Monomyth Theory) หรืออาจเรียกอีกชื่อหนึ่งว่าทฤษฎีการผจญภัยของวีรบุรุษ (The Hero's Journey Theory) ทฤษฎีนี้ชี้ให้เห็นว่าวีรบุรุษในเทพปกรณัมไม่ว่าจะในวัฒนธรรมใดสมัยใดล้วนผ่านการผจญภัยในรูปแบบหลักแบบเดียวกัน แคมป์เบลล์ได้ยกตัวอย่างอาร์คีไทป์ที่พบบ่อยครั้งในเทพปกรณัมไว้หลายอาร์คีไทป์ เช่น อาร์คีไทป์วีรบุรุษ เมนทอร์ ผู้หลอกลวง หญิงผู้ยั่ววน เทพธิดา เป็นต้น (Campbell, 1993) คริสโตเฟอร์ โวกเลอร์ นักเขียนบทภาพยนตร์ชาวอเมริกันผู้เขียนหนังสือ The Writer's Journey: Mythic Structure for Writers ได้ศึกษาทฤษฎีของคาร์ล ยุงและโจเซฟ แคมป์เบลล์เพื่อนำมาปรับใช้ในการเขียนบทภาพยนตร์และ นวนิยาย โวกเลอร์ยกตัวอย่างอาร์คีไทป์ 8 ประเภทที่ปรากฏในเรื่องเล่าต่าง ๆ ไว้ในหนังสือของเขา เช่น ผู้พิทักษ์ธรณีประตูผู้เปลี่ยนร่าง เงามิตร เป็นต้น (Vogler, 2007) นอกจากนั้น คาวเด็นและคณะซึ่งเขียนหนังสือ The Complete Writer's Guide to Heroes & Heroines: Sixteen Master Archetypes ได้ศึกษาอาร์คีไทป์ที่ปรากฏในเทพปกรณัม เทพนิยาย ภาพยนตร์และนวนิยายแล้วแบ่งอาร์คีไทป์เป็น 16 ประเภทตามเพศ เป็นอาร์คีไทป์ของวีรบุรุษชาย 8 ประเภทและของวีรบุรุษหญิง 8 ประเภท อาร์คีไทป์ของวีรบุรุษชายที่คาวเด็นยกตัวอย่าง ได้แก่ หัวหน้าที่นุ่มนวล เพื่อนที่ดีที่สุด ส่วนอาร์คีไทป์ของวีรบุรุษหญิง ได้แก่ เจ้านาย ผู้ยั่ววน หญิงไร้เดียงสา เป็นต้น (Cowden et al., 2013) จะเห็นได้ว่าอาร์คีไทป์มีอยู่มากมาย และสามารถนำไปใช้ในเชิงพาณิชย์ได้ ไม่ว่าจะเป็นกรณีหนังสือของแคมป์เบลล์ที่โวกเลอร์นำไปประยุกต์ใช้สอนการเขียนบทภาพยนตร์และนวนิยาย หรือหนังสือของคาวเด็นที่จัดจำแนกอาร์คีไทป์ตามเพศ ซึ่งสะดวกสำหรับบรรดานักเขียนในการเลือกอาร์คีไทป์เหล่านั้นไปสร้างเป็นตัวละคร

2. ทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับงูในเทพปกรณัม

งูในเทพปกรณัมตะวันตกมักเป็นคำที่ใช้ทับซ้อนกับคำว่ามังกร ไฮทาวเวอร์กล่าวไว้ในหนังสือ Greek Mythology ว่างูมักถูกเรียกว่ามังกร (Hightower, 2015) สอดคล้องกับบทความของฟิล เซนเทอร์ และคณะที่กล่าวว่ามังกรที่ปรากฏในนิทานชาวบ้านของยุโรปนั้นเดิมก็คืองู นักเขียนสมัยโบราณนิยมใช้คำว่ามังกรเวลากล่าวถึงงูที่มีขนาดใหญ่ เช่น งูหลามหรืองูแอสคูลาเพียน (Senter et al., 2016) นอกจากนั้น ไนลส์ก็กล่าวไว้ในหนังสือ Dragons: The Myths, Legends, & Lore ว่างูเป็นสัตว์ที่ถูกเชื่อมโยงกับมังกร

มากที่สุดในเทพปกรณัม เวลาเทพปกรณัมกล่าวถึงมังกรมักอธิบายรูปลักษณ์ว่าลำตัวเหมือนงู มีเกล็ดที่ผิวบางชนิดอาจมีปีก ขดลำตัวในลักษณะเหมือนงู บางตัวมีลักษณะของสิ่งมีชีวิตอื่นผสม เช่น มีหัวหรือลำตัวเหมือนมนุษย์ มีกรงเล็บเหมือนนก อุ้งเท้าเหมือนเสือหรือสิงโต หรืออวัยวะของสัตว์ในธรรมชาติประเภทอื่นรวมอยู่ด้วย (Niles, 2013)

ภาพของงูในเทพปกรณัมกรีกที่คนในสังคมปัจจุบันเห็นบ่อยครั้งคือ งูสองตัวที่พันรอบคทาของเทพเจ้าเฮอร์มีส เทพแห่งการสื่อสาร บาร์ทเลทท์เล่าเทพปกรณัมสำนวนหนึ่งเกี่ยวกับที่มาของคทานี้ว่า เทพเจ้าเฮอร์มีสเห็นงูสองตัวกำลังต่อสู้กัน พระองค์จึงใช้คทาแยกไม่ให้มันต่อสู้กันอีก งูสองตัวที่พันรอบคทาของพระองค์จึงเป็นสัญลักษณ์ของการเห็นพ้องต้องกันแต่บางครั้งก็มีความหมายอื่น เช่น พลังแห่งการแปลงร่าง หรือการแพทย์และการดูแลสุขภาพ อย่างไรก็ตาม บาร์ทเลทท์กล่าวว่าอันที่จริงคทาของเทพเจ้าเฮอร์มีสไม่ได้เป็นสัญลักษณ์ของการแพทย์ แต่เป็นการเข้าใจผิด เนื่องจากสับสนกับสัญลักษณ์ประจำตัวของแอสเคลปิอุส ผู้เป็นกึ่งมนุษย์กึ่งเทพที่เก่งด้านการรักษาเยียวยาในเทพปกรณัมกรีก แอสเคลปิอุสมีสัญลักษณ์ประจำตัวเป็นไม้เท้าที่มีงูหนึ่งตัวเลื้อยพัน (Bartlett, 2015) จะเห็นได้ว่าในสมัยโบราณงูกับมังกรมักถูกมองว่าเป็นสัตว์ชนิดเดียวกัน แต่ในเทพปกรณัมงูหรือมังกรบางตัวอาจมีรูปร่างลักษณะไม่เหมือนงูในธรรมชาติแต่มีการเพิ่มเติมอวัยวะของสัตว์ชนิดอื่นเข้าไป

3. ทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับสัญลักษณ์

พจนานุกรมของเคมบริดจ์กล่าวถึงความหมายของสัญลักษณ์ (Symbol) ว่า สัญลักษณ์คือบางสิ่งที่ถูกใช้เพื่อแสดงคุณสมบัติหรือความคิด อาจจะเป็นเครื่องหมาย รูปร่าง หรือสิ่งของก็ได้ (Cambridge Academic Content Dictionary, n.d.) สอดคล้องกับหนังสือ นัยแห่งสัญลักษณ์ ที่กล่าวว่า สัญลักษณ์หมายถึงสิ่งที่ถูกกำหนดหรือนิยามขึ้นมาเพื่อใช้สื่อความหมายแทนอีกสิ่งหนึ่งที่ไม่สามารถสื่อสารด้วยถ้อยคำหรือการกระทำได้ (พรหมา พัทธกัษ, 2537) หนังสือ Signs & Symbols กล่าวว่าสัญลักษณ์มีมาตั้งแต่สมัยโบราณ มักเกี่ยวข้องกับจักรวาล ความอุดมสมบูรณ์ ความตายและการทำให้ฟื้นคืนมาใหม่ สัญลักษณ์สามารถศึกษาในแง่ของจิตวิทยาได้ การเข้าใจความหมายของสัญลักษณ์จะช่วยเติมเต็มชีวิตของคนเราช่วยให้คนเราตระหนักว่าทุกสิ่งนั้นมีสองด้าน (ทวิภาวะ) ซึ่งจะช่วยให้เราใช้ชีวิตได้อย่างราบรื่นขึ้น (Dennis-Bryan et al., 2008)

งูมีความหมายในแง่สัญลักษณ์หลายประการ เช่น ความอุดมสมบูรณ์ พลังแห่งชีวิต การสร้างหรือทวิภาวะเนื่องจากงูมีการลอกคราบ ทำให้สามารถเชื่อมโยงถึงการตายและฟื้นคืนชีพ หรือการรักษาให้หายจากอาการเจ็บป่วย (Dennis-Bryan et al., 2008) หนังสือ A Dictionary of Symbols กล่าวถึงสัญลักษณ์ของงูไว้ว่าการเลื้อยไปในลักษณะคล้ายคลื่นรวมทั้งความสามารถในการรัดเหยื่อทำให้งูเป็นสัญลักษณ์ของความแข็งแกร่ง การที่งูมีพิษทำให้งูเป็นสัญลักษณ์ของด้านที่เลวร้ายในธรรมชาติหรือการทำลาย (Cirlot, 2002) หนังสือ An Illustrated Encyclopedia of Traditional Symbols กล่าวว่างูเป็นสัญลักษณ์สากลในฐานะนักฆ่าเป็นสัญลักษณ์ของความตายและการทำลาย งูในฐานะสัตว์ที่ลอกคราบได้เป็นสัญลักษณ์ของการฟื้นคืนชีพ รูปลักษณ์ของงูอาจนำไปเชื่อมโยงกับอวัยวะเพศชายซึ่งจะสื่อสัญลักษณ์ถึงพลังแห่งการให้กำเนิด ความอุดมสมบูรณ์ได้ (Cooper, 2015) ส่วนหนังสือ Dictionary of Symbolism กล่าวถึงงูในเชิงสัญลักษณ์ว่าหมายถึง ดินแดนใต้พิภพหรือดินแดนแห่งความตาย เนื่องจากงูมักอยู่ใต้ดิน ภาพงูกินหางของตนเองเป็นสัญลักษณ์สื่อถึงนิรันดร์ ในอดีตงูมักถูกมองเป็นสัญลักษณ์ในแง่ลบเนื่องจากงูเป็นสัตว์มีพิษ ทำให้สัตว์ที่ปราบบงูได้ เช่น อินทรี เหยี่ยว ถูกมองเป็นสัญลักษณ์ในแง่บวก แต่งูในเทพปกรณัมก็มี ความหมายเชิงสัญลักษณ์ในแง่บวกอยู่บ้าง เช่น การรักษาเยียวยาและการฟื้นคืนชีพ (Biedermann, 1994)

หากเป็นการตีความสัญลักษณ์ในเทพปกรณัมคริสต์ศาสนา งูจะเป็นสัญลักษณ์ของการหลอกลวง การยั่วยวน และความชั่วร้ายหรือซาตาน เนื่องจากงูเป็นผู้ล่อลวงให้อดัมกับอีฟกินผลไม้ต้องห้ามในสวนอีเดน

ทำให้ทั้งคู่ถูกพระเจ้าขับไล่ออกจากสวนสวรรค์ (Cirlot, 2002) จากความหมายเชิงสัญลักษณ์ของงูที่กล่าวมา จะพบว่ามีความหลากหลาย มีทั้งความหมายในด้านดีและด้านไม่ดี ความหมายเชิงสัญลักษณ์ในด้านดี ได้แก่ ความอุดมสมบูรณ์ พลังแห่งชีวิต การให้กำเนิด การฟื้นคืนชีพ การรักษาเยียวยา ความแข็งแกร่ง ส่วนความหมายเชิงสัญลักษณ์ในด้านไม่ดี ได้แก่ ความตาย การทำลาย ความชั่วร้าย การหลอกลวง การยั่วยวน ในบรรดาความหมายด้านไม่ดีขึ้น เทพปกรณัมคริสต์ศาสนามีทัศนะในแง่ลบเกี่ยวกับงูอย่างชัดเจน เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากเรื่องราวในพระคัมภีร์ไบเบิลภาคพันธสัญญาเก่า

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษารวบรวมสัตว์ประหลาดในเทพปกรณัมกรีกที่มีรูปแบบงู

จากการศึกษาพบสัตว์ประหลาดที่มีรูปแบบเป็นงูหรือมีอวัยวะของงูเป็นส่วนหนึ่งของร่างกาย ใน เทพปกรณัมกรีก 21 รายการ มีรายละเอียดดังนี้

1) ไทฟอน (Typhon) หรือไทฟิอัส (Typhoeus) ไทฟอนเป็นลูกคนสุดท้ายของเทพเทวีไกอา เทพแห่งผืนแผ่นดินในเทพปกรณัมกรีก ไทฟอนเป็นยักษ์ที่มีร่างกายใหญ่มาก ร่างกายท่อนล่างไม่ใช่ขาแต่เป็นงูจำนวนมาก แขนของไทฟอนยาวมาก แต่ส่วนที่ควรจะเป็นมือกลับเป็นงูจำนวนมากนับไม่ถ้วน มีปีก และมีประกายไฟแลบออกมาจากตา (Graves, 2011) บางสำนวนกล่าวว่าไทฟอนมีหัวเป็นงู โดยมีหัวถึง 100 หัว (Martin, 2003)

ไทฟอนถือกำเนิดจากเทพเทวีไกอกับทาร์ทารัส เทพเทวีไกอาต้องการยึดอำนาจคืนจากกลุ่มเทพเจ้าแห่งโอลิมปัสที่มีเทพเจ้าซุสเป็นผู้นำ เมื่อพระองค์ให้กำเนิดไทฟอนจึงสั่งให้ไทฟอนไปต่อสู้กับกลุ่มเทพเจ้าแห่งโอลิมปัส ความเก่งกาจของไทฟอนถึงกับทำให้ช่วงหนึ่งบรรดาเทพเจ้าแห่งโอลิมปัสต้องหลบหนีไปอยู่อียิปต์ (วิลคินสัน, 2565) ไทฟอนมีพลังสูงมาก เขาเคยจับเทพเจ้าซุสได้ นำพระองค์ไปขัง ตัดเส้นเอ็นที่มือและเท้าของเทพเจ้าซุสแล้วนำไปซ่อน แต่เทพเจ้าเฮอรัสมีสตามหาเส้นเอ็นเหล่านั้นจนพบและช่วยปล่อยเทพเจ้าซุสจากการคุมขัง หลังจากนั้นเทพเจ้าซุสจึงต่อสู้กับไทฟอนอย่างดุเดือด ในที่สุดเทพเจ้าซุสก็ปราบไทฟอนได้และลงโทษด้วยการใช้ภูเขาไฟเอเธนาทับร่างของไทฟอนเอาไว้ (Littleton, 2002)

2) เออคิเดนา (Echidna) เออคิเดนาเป็นภรรยาของไทฟอนและเป็นลูกของฟอร์คิสกับซีโท เทพแห่งท้องทะเล เออคิเดนาอาศัยอยู่ใต้พิภพ มีร่างกายท่อนบนเป็นหญิงสาวสวย ร่างกายท่อนล่างเป็นงูที่มีลายจุด เออคิเดนากับไทฟอนให้กำเนิดสัตว์ประหลาดหลายตัว เช่น ไฮดรา เซอร์เบอร์ส ออร์ธรัส ไคเมียรา (March, 2009; Graves, 2011)

3) ลาเมีย (Lamia) ในอดีตลาเมียคือหญิงสาวสวย ธิดาของกษัตริย์แห่งลิเบีย เทพเจ้าซุสมีความสัมพันธ์กับลาเมียและมีบุตรด้วยกันหลายคน ต่อมาเทพเทวีเฮราซึ่งเป็นชายาของเทพเจ้าซุสก็แค้นด้วยการฆ่าบุตรของลาเมียแทบทั้งหมด ลาเมียสิ้นหวังจนเกิดอาการคลุ้มคลั่งและกลายร่างเป็นสัตว์ประหลาด รูปลักษณ์ของลาเมียหลังจากกลายเป็นสัตว์ประหลาดแล้วคือมีร่างกายท่อนบนเป็นผู้หญิง ร่างกายท่อนล่างเป็นงู (Graves, 2011) บางสำนวนอธิบายเพิ่มเติมว่าลาเมียมีปีกและกรงเล็บเหมือนนก และดวงตาของเธอสามารถถอดออกมาและใส่กลับเข้าไปใหม่ได้ (Hightower, 2015) หลังจากกลายเป็นสัตว์ประหลาด ลาเมียก็ฆ่าลูกของคนอื่นเพื่อแก้แค้น รวมทั้งหลอกล่อให้ชายหนุ่มมีความสัมพันธ์กับเธอและดูเล็ดพวกเขาจนตายตอนที่พวกเขาหลับ (Rosen, 2009)

4) ซีธี่ยน ดราซีนนา (Scythian Dracaena) ซีธี่ยน ดราซีนนาเป็นผู้ปกครองดินแดนที่เรียกว่า สกีธียา มีร่างกายท่อนบนเป็นผู้หญิง ร่างกายท่อนล่างเป็นงู ซีธี่ยน ดราซีนนาเคยขโมยแม่ม้าของเฮอรัคลีส เฮอรัคลีสออกตามหาแม่ม้าจนไปพบซีธี่ยน ดราซีนนา เธอยื่นเงื่อนไขกับเฮอรัคลีสว่าเฮอรัคลีสต้องมี

ความสัมพันธ์กับเธอก่อนจึงจะคืนน้ำให้เฮอร์คิวลิสยอมทำตาม ต่อมาซีธ็อน ดราซีนาก็ให้กำเนิด บุตรชายที่เป็นสายเลือดของเฮอร์คิวลิสสองคน (Theoi, n.d.)

5) เซอร์เบอรัส (Cerberus) เซอร์เบอรัสเป็นลูกของไทฟอนกับเออคิดนา มีรูปร่างเป็นสุนัข แต่มีหัว 3 หัว แผงคอมีงูหลายตัวโผล่ออกมาและมีหางเป็นงู เซอร์เบอรัสเป็นสุนัขของเทพเจ้าเฮดีส ราชาแห่งดินแดนใต้พิภพ มีหน้าที่เฝ้าทางเข้าสู่ดินแดนใต้พิภพ ถ้าวิญญาณดวงใดหลบหนีก็就会被เซอร์เบอรัสกิน (Rosen, 2009) เซอร์เบอรัสเคยถูกเฮอร์คิวลิสพาขึ้นมาจากดินแดนใต้พิภพ ตอนเดินทางถึงดินแดนที่เรียกว่าซีธ็อน น้ำลายของเซอร์เบอรัสกระจายไปบนผืนดินเป็นบริเวณกว้าง พืชจากน้ำลายของเซอร์เบอรัสทำให้เกิดพืชมีพิษชนิดหนึ่งเรียกว่า “Akonitos” สามารถนำไปสกัดพิษเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ได้ (Martin, 2003)

6) ออร์ธรัส (Orthrus) ออร์ธรัสเป็นลูกของไทฟอนกับเออคิดนา มีรูปร่างเป็นสุนัขเหมือนเซอร์เบอรัส แต่มีหัว 2 หัว และมีหางเป็นงู ออร์ธรัสมีหน้าที่เฝ้าประตูโคสแดงของยักษ์ชื่อเกอร์ยอน ตอนที่เฮอร์คิวลิสทำการกิจ 12 ประการเพื่อไถ่บาปจากการสังหารบุตรและภรรยา ครั้งหนึ่งเขาต้องไปขโมยโคผืนนี้ เฮอร์คิวลิสฆ่าทั้งออร์ธรัสและเกอร์ยอนก่อนจะตัดอู้งโคกลับมา (Graves, 2011)

7) ไคเมียรา (Chimera) ไคเมียราเป็นลูกของไทฟอนกับเออคิดนา ไคเมียรา มีรูปลักษณะเหมือนสัตว์ 3 ชนิดผสมกัน คือหัวเป็นสิงโต ลำตัวเป็นแพะ และมีหางเป็นงู (Hightower, 2015) ไคเมียรา มีความแข็งแกร่ง ว่องไว นอกจากนั้นยังฟันไฟได้ (March, 2009) มันเป็นสัตว์ประหลาดที่ก่อให้เกิดหายนะในแคว้นลิเซีย กษัตริย์ของแคว้น จึงต้องการหาผู้ที่สามารถปราบมันได้ และในที่สุดไคเมียราก็ตายด้วยฝีมือของชายหนุ่มเจ้าของเพกาซัสที่มีชื่อว่า เบลเลโรพอน (Bulfinch, 2003)

8) สฟิงส์ (Sphinx) สฟิงส์เป็นลูกของไทฟอนกับเออคิดนาหรือบางสำนวนกล่าวว่า เป็นลูกของออร์ธรัสกับไคเมียรา สฟิงส์ในเทพปกรณัมกรีกมีลำตัวเป็นสิงโต มีหน้าอกและส่วนหัวเหมือนมนุษย์ผู้หญิง มีปีกเหมือนอินทรีและมีหางเป็นงู เทพเทวีเฮราส่งสฟิงส์มาที่เมืองธีบส์เพื่อลงโทษชาวธีบส์เนื่องจากกษัตริย์ไลอัสแห่งธีบส์ลักพาตัวเด็กชายคนหนึ่งมา สฟิงส์จะยืนอยู่บริเวณทางแยกแห่งหนึ่ง เมื่อชาวธีบส์คนใดเดินผ่านมาจะต้องตอบปริศนาของสฟิงส์ให้ได้ ถ้าตอบไม่ได้จะถูกสฟิงส์ฆ่า (Graves, 2011)

9) กอร์กอน (Gorgon) กอร์กอนเป็นลูกของฟอร์คิสกับซีโทเซนต์เดียวกับเออคิดนา กอร์กอนมีอยู่ด้วยกัน 3 ตน มีชื่อว่าสธีโน ยูรีเอลี และเมดูซา กอร์กอนมีเขี้ยวเหมือนหมูป่า มีมือเป็นสำริด มีปีกสีทอง หัวเต็มไปด้วยพิษที่เคลื่อนไหวไปมา (March, 2009) บางสำนวนอธิบายเพิ่มเติมว่ากอร์กอนมีลิ้นบวม น้ำลายไหลย่อย ผิวหนังเน่าเปื่อย (Waterfield, 2011)¹ ในบรรดากอร์กอนทั้ง 3 นั้นสธีโนกับยูรีเอลีเป็นอมตะ แต่เมดูซาไม่เป็นอมตะ ความสามารถพิเศษของกอร์กอนคือถ้าใครสบตากับกอร์กอน ผู้นั้นจะกลายเป็นหิน (Martin, 2003) นอกจากนั้นเลือดของกอร์กอนยังสามารถช่วยชีวิตหรือทำลายชีวิตได้ หรืออย่างน้อยก็ในกรณีของเมดูซา คือเลือดจากร่างกายด้านซ้ายของเมดูซาใช้ชุบชีวิตคนได้ ส่วนเลือดจากร่างกายด้านขวาใช้ฆ่าคนได้ เทพเทวีอธีนาเคยเก็บเลือดของเมดูซาเอาไว้เพื่อใช้ประโยชน์ (Graves, 2011)

10) เออริเนียส (The Erinyes) หรือฟิวรีส์ (The Furies) ถือกำเนิดจากเทพเทวีไกอาและหยดเลือดของอูรานอสซึ่งเป็นเทพเจ้าแห่งท้องฟ้าที่มีอำนาจมาก่อนเทพเจ้าซุส (Martin, 2003) เออริเนียสมีทั้งหมด 3 ตน ชื่อทีซิเฟอเนี อเลคโท และเมเกรา เออริเนียสมีผมเป็นงู มักสวมเสื้อคลุมสีดำเป็นนเลือด กวัดแกว่งแซ่ (Littleton, 2002) ทั้งสามจะเป็นผู้ลงโทษผู้ที่กระทำความบาปอันยิ่งใหญ่ที่สุดตามที่คนของชาวกรีกโบราณคือการฆ่าคนที่มีสายเลือดเดียวกัน โดยเออริเนียสจะขึ้นมาจากดินแดนใต้พิภพแล้วไล่ล่าผู้กระทำ

¹ เทพปกรณัมกรีกไม่ได้กล่าวว่าร่างกายท่อนล่างของกอร์กอนเป็นงู แต่สื่อบันเทิงในปัจจุบันมักนำเสนอภาพกอร์กอนที่ด้านบนเป็นหญิงสาว ด้านล่างเป็นงู โดยเฉพาะเมดูซา

ผิดอย่างไม่ลดละ ผู้กระทำผิดจะถูกโยนด้วยแขนงผืนหนังหลุดจากร่างและพวกเขาจะคลุ้มคลั่งด้วยความหวาดกลัว (Fry, 2019)

11) ไฮดรา (Hydra) ไฮดราเป็นลูกของไทฟอนกับเออคิดนา ไฮดราเป็นงูที่มีหลายหัว บางสำนวนกล่าวว่า 9 หัวแต่บางสำนวนกล่าวว่ามากถึง 50 หัวหรือ 100 หัว ไฮดรามีเลือดเป็นเลือดพิษ และหัวของไฮดราที่มีความพิเศษคือจะมีหัวหนึ่งที่เป็นอมตะ เมื่อหัวของมันถูกตัดหนึ่งหัว จะมีหัวใหม่งอกออกมาสองหัว (March, 2009, Waterfield, 2011) เฮอร์คิวลีสเคยทำภารกิจปราบไฮดรา เมื่อสังหารไฮดราได้ เขาเอาหัวงูจุ่มเลือดพิษของไฮดรา และเคยใช้ธนูนี้ยิงใส่เซินทอร์ชื่อนเนสซัสที่จะทำมีดมีร้ายกรรยาของเขาจนเนสซัสถูกพิษของไฮดราตาย

12) เลดอน (Ladon) หรือมังกรแห่งเฮสเพริอัน (Hesperian Dragon) เป็นลูกของไทฟอนกับเออคิดนา เลดอนมีรูปลักษณ์เป็นงูขนาดใหญ่ที่มีหัวถึง 100 หัว มีความสามารถพิเศษคือพูดภาษามนุษย์ได้ และไม่ต้องนอนหลับ มันมีหน้าที่ปกป้องแอปเปิลทองคำของเทพเทวีเฮรา (Graves, 2011; Martin, 2003; Waterfield, 2011) ตอนที่ เฮอร์คิวลีสทำภารกิจ 12 ประการเพื่อไถ่บาปที่เขาสังหารบุตรและภรรยา ภารกิจหนึ่งคือการนำแอปเปิลทองคำกลับไปที่เฮรา เมื่อเฮอร์คิวลีสเห็นเลดอนขดตัวพันรอบต้นแอปเปิลทองคำ เขาก็ใช้ธนูยิงใส่เลดอนจนมันตาย (Fry, 2019)

13) ซิลลา (Scylla) ในอดีตซิลลาเคยเป็นหญิงสาวสวย แต่ต่อมาถูกเซอร์ซี หญิงผู้มีเวทมนตร์สาปให้กลายเป็นสัตว์ประหลาด ซิลลาอาศัยอยู่ในถ้ำแห่งหนึ่งกลางมหาสมุทร รูปลักษณ์ที่เป็นสัตว์ประหลาดของซิลลาคือมีหัว 6 หัวเป็นงู คอยาว (Bulfinch, 2003) บางสำนวนกล่าวว่า มีหัวงูและหัวสุนัขงอกออกมาทั่วทั้งตัว (แฮมิลตัน, 2560) ซิลลาจะคอยดักทำร้ายลูกเรือที่ผ่านมาบริเวณที่มันอาศัยอยู่ โอดิสซียุสซึ่งเป็นกษัตริย์แห่งนครอิธาคาในมหากาพย์โอดิสซียุสเคยกล่าวตอนที่เขากับลูกเรือเดินทางผ่านบริเวณนั้น ซิลลาใช้หัว 6 หัวฆ่าลูกเรือ 6 คนของเขาในพริบตา (Hightower, 2015, Waterfield, 2011)

14) ไพธอน (Python) ไพธอนเป็นงูขนาดใหญ่ อาศัยอยู่ที่ภูเขาคาร์นัสซัส เทพเทวีเฮราเคยสั่งให้ไพธอน ไปตามรวีโรเท เทพเทวีองค์หนึ่งที่เทพเจ้าซุสมีความสัมพันธ์ด้วยจนตั้งครรรค์ เมื่อเลโทให้กำเนิดเทพเจ้าอพอลโล เทพเจ้าอพอลโลจึงตามไล่ล่าและสังหารไพธอนด้วยธนู (Graves, 2011) บางสำนวนกล่าวว่าไพธอนเป็นงูใหญ่ที่มีหน้าที่ปกป้องพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของเทพเทวีไกอา (Hightower, 2015)

15) เดลฟีนิ (Delphyne) เดลฟีนิเป็นสัตว์ประหลาดที่มีร่างกายท่อนล่างเป็นงู เดลฟีนิเป็นพี่น้องกับไทฟอนและเป็นภรรยาของไพธอน กล่าวกันว่าชื่อเมืองเดลฟีซึ่งชาวกรีกโบราณเชื่อว่าเป็นศูนย์กลางของโลกตั้งชื่อตามชื่อของเดลฟีนิ (Graves, 2011)

16) เอริกโธนีอุส (Erichthonius) หรือเอริกธีอุส (Erichtheus) เอริกโธนีอุสเป็นผู้ที่มีกำเนิดผิดปกติ ครั้งหนึ่งเทพเจ้าเฮเฟสตุสซึ่งเป็นเทพเจ้าผู้มีความสามารถในการประดิษฐ์ จะใช้กำลังบังคับเทพเทวีอีนาให้มีความสัมพันธ์ด้วยแต่เทพเทวีอีนาไม่ยินยอม ในขณะที่เกิดการขัดขืนอยู่นั้น อสุจิของเทพเจ้าเฮเฟสตุสตกลงมาโดนขาของเทพเทวีอีนา พระองค์จึงรีบปิดอสุจิทิ้ง ทำให้มันตกลงบนผืนดินและเกิดเป็นเด็กชายคนหนึ่งที่มีร่างกายครึ่งบนเป็นมนุษย์แต่ครึ่งล่างเป็นงูซึ่งต่อมารู้จักกันในชื่อเอริกโธนีอุส² (Graves, 2011; Littleton, 2002) แต่บางสำนวนกล่าวว่าเอริกโธนีอุสมีลำตัวเป็นงูทั้งตัว มีเพียงหัวเท่านั้นที่เป็นมนุษย์ (Martin, 2003) มีเทพปกรณัมสำนวนหนึ่งเล่าว่าเทพเทวีอีนาเคยทำให้นกบวชชื่อไทรซิอัสตาบอด เนื่องจากเขาบังเอิญมาเห็นเทพเทวีอีนาตอนที่พระองค์กำลังอาบน้ำ แต่ต่อมามารดาของไทรซิอัสมาขอภัยเทพเทวีอีนาจึงส่งสารและสั่งให้เอริกโธนีอุสซึ่งอยู่ในรูปลักษณ์ของงูไปเลียหูของไทรซิอัสเพื่อให้เขามี

² การที่เอริกโธนีอุสถือกำเนิดหลังจากอสุจิของเทพเจ้าเฮเฟสตุสตกลงบนผืนดิน จึงถือกันว่าเอริกโธนีอุสถือกำเนิดจากเทพเทวีไกอา

ความสามารถในการฟังภาษานกที่ยังรู้อนาคต ต่อมาไทรชีอัสจึงมีความสามารถพิเศษคือเป็นผู้ที่ยังรู้อนาคตหรือเรียกว่าโหราทิพย์ (Graves, 2011)

17) ซีครอปส์ (Cecrops) ซีครอปส์เป็นอีกผู้หนึ่งที่ถือกำเนิดจากเทพเทวีโกอา เขามีร่างกายครึ่งบนเป็นคนครึ่งล่างเป็นงู ซีครอปส์เป็นกษัตริย์ผู้ก่อตั้งนครเอเธนส์ และเป็นผู้เลือกเทพเทวีอธีนาเป็นเทพผู้ปกป้องนครเอเธนส์เนื่องจากพระองค์มอบต้นมะกอกต้นแรกให้ชาวเมืองได้นำไปใช้ประโยชน์ ตอนที่เอริคโอนิอุสยังเป็นทารก เทพเทวี อธีนาเคยใส่เอริคโอนิอุสไว้ในตะกร้าแล้วมอบให้ลูกสาวสามคนของซีครอปส์ดูแล โดยสั่งว่าห้ามเปิดตะกร้า แต่พวกเธอแอบเปิดตะกร้าดู เมื่อเห็นเอริคโอนิอุสในรูปลักษณ์ร่างกายเป็นงู หัวเป็นมนุษย์ พวกนางก็ตกใจมาก พวกนางจึงหนีจนพลัดตกหน้าผาเสียชีวิต (Martin, 2003)

18) โอฟิออน (Ophion) เป็นงูขนาดใหญ่ที่ถูกกล่าวถึงตั้งแต่เริ่มมีการสร้างโลก โดยมีการกล่าวไว้ในตอนเริ่มแรกมีเพียงความเงี้ยวว่างอันกว้างใหญ่เรียกว่าเคออส หลังจากนั้นเกิดพลังแห่งการสร้างสรรค์เรียกว่ายูริโนมี และมีโอฟิออนซึ่งเป็นงูใหญ่ ยูริโนมีมีความสัมพันธ์กับงูใหญ่และคลอตุลเป็นไข่ฟองใหญ่ ฟองหนึ่ง โอฟิออนขดตัวรอบไข่ฟองนั้นจนไข่ฟองออกมา ลูกของยูริโนมีและโอฟิออนที่ออกมาจากไข่ ได้แก่ อูรานอส อูรูส และพอนตัส (เทพแห่งท้องฟ้า ทะเล และภูเขาในยุคก่อนเทพเจ้าแห่งโอลิมปัส) เป็นต้น ต่อมาโอฟิออนขัดแย้งกับยูริโนมีเนื่องจากโอฟิออนอ้างว่าตนเป็นผู้สร้างจักรวาล ยูริโนมีจึงขับไล่โอฟิออนไปอยู่ดินแดนใต้พิภพ (วิลคินสัน, 2565)

19) มังกรแห่งคอลคิส (Colchian Dragon) เป็นงูที่มีขนาดใหญ่มาก ถึงกับมีการอธิบายว่ามันขดตัวได้เป็นพันขด และมีขนาดตัวใหญ่กว่าเรืออาร์โกที่เจสันกับคณะโดยสารไป เวลาอำปาก ปากของมันจะกว้างขนาดกลืนคนได้ทั้งตัว นอกจากนี้มันยังไม่เคยหลับตา มังกรแห่งคอลคิสเป็นลูกของไทฟอน มีหน้าที่ปกป้องขนแกะทองคำที่กษัตริย์ เออีทิสแห่งคอลคิสแขวนไว้ที่ต้นโอ๊ค แต่เจสันต้องการขนแกะทองคำนี้เมเดีย หญิงสาวผู้รู้เวทมนตร์จึงช่วยเหลือเจสันด้วยการทำให้มังกรแห่งคอลคิสหลับ เจสันจึงนำขนแกะทองคำไปได้ (Graves, 2011; Martin, 2003; Waterfield, 2011)

20) มังกรแห่งอิสเมเนิส (Ismenian Dragon) มังกรแห่งอิสเมเนิสเป็นงูขนาดใหญ่มีพิษ มีประกายไฟแลบจากดวงตา มีฟันสามแถว มีลิ้นเป็นสามแฉก (Hightower, 2015) มังกรตัวนี้เป็นลูกของเทพเจ้าแอริส เทพเจ้าแห่งสงคราม มันมีหน้าที่ปกป้องน้ำพุศักดิ์สิทธิ์ที่เมืองอีบัส แคมมัสซึ่งเป็นวีรบุรุษคนหนึ่งในเทพปกรณัมกรีกฆ่ามังกรตัวนี้เนื่องจากมันไม่ยอมให้คนของแคมมัสตักน้ำจากน้ำพุศักดิ์สิทธิ์ เมื่อแคมมัสฆ่ามังกรแห่งอิสเมเนิส เทพเทวีอธีนาแนะนำให้เขานำฟันของมังกรหว่านลงพื้น ฟันนั้นกลายเป็นนักรบกลุ่มหนึ่งเรียกว่า “สปาร์ตอย” (Theoi, n.d.)

21) มังกรแห่งทรอย (Trojan Dragons) เป็นงูใหญ่สองตัวที่เทพเจ้าโฟไซดอนส่งมาทำร้ายเลอโคออนและบุตรชาย ตอนที่กองทัพกรีกใช้อูบาสสร้างม้าไม้ทิ้งไว้นอกกำแพงเมืองทรอยแล้วทำทีว่ากองทัพกรีกยกทัพกลับไปแล้ว แต่อันที่จริงทหารกรีกหลายคนซ่อนตัวอยู่ในม้าไม้ ชาวทรอยส่วนใหญ่ต้องการลากม้าไม้เข้าเมืองเพราะเชื่อว่าเป็น สิ่งสักการะเทพเทวีอธีนา แต่เลอโคออนซึ่งเป็นนักบวชของเมืองทรอยเตือนชาวทรอยว่าอย่าหลงเชื่อกลอุบายของชาวกรีก เทพเจ้าโฟไซดอนซึ่งสนับสนุนกองทัพกรีกจึงส่งงูใหญ่สองตัวขึ้นมาจากทะเล งูสองตัวนั้นรัดบุตรชายสองคนของเลอโคออนและฟันลมหายใจที่เป็นพิษใส่พวกเขา เมื่อเลอโคออนพยายามเข้าไปช่วยบุตรชาย เขาก็พบกับชะตากรรมเดียวกัน (Bulfinch, 2003)

ในบรรดาสัตว์ประหลาดที่มีรูปลักษณ์แบบงูเหล่านี้ หลายประเภทมีความสัมพันธ์กันทางสายเลือดเนื่องจากมีผู้ให้กำเนิดคนเดียวกัน เช่น เออคิดนากับกอร์กอนเป็นพี่น้องกันเนื่องจากถือกำเนิดจากโพร์คิสกับซีโท เซอร์เบอร์ส ออร์ธรัส ไคเมียร์า ไฮดรา สฟิงส์ และเลดอนเป็นพี่น้องกันเพราะต่างถือกำเนิดจากไทฟอนกับเออคิดนา ส่วนไทฟอน เออร์นิอัส เอริคโอนิอุส และซีครอปส์เป็นพี่น้องร่วมมารดาเนื่องจากถือกำเนิดจากเทพเทวีโกอา อย่างไรก็ตาม ถึงแม้จะเป็นพี่น้องกัน สัตว์ประหลาดเหล่านี้ก็ไม่จำเป็นต้องมี

รูปลักษณ์แบบเดียวกันดังในกรณีลูกทั้งหลายของไทฟอนกับเออคิดนา หรือผู้เป็นลูกอาจไม่จำเป็นต้องมีรูปลักษณ์เหมือนผู้ให้กำเนิด เช่น เทพเทวีโกอาเป็นเทพเจ้า แต่มีลูกที่มีรูปลักษณ์เป็นสัตว์ประหลาด

ภาพสะท้อนด้านรูปลักษณ์และบทบาทของสัตว์ประหลาดในเทพปกรณัมกรีกที่มีรูปลักษณ์แบบงู

1. ภาพสะท้อนด้านรูปลักษณ์

ลักษณะสัตว์ประหลาดที่มีรูปลักษณ์แบบงูที่พบมากที่สุดมี 2 กลุ่ม คือ ประเภทที่มีร่างกายท่อนล่างเป็นงู และประเภทที่มีรูปลักษณ์เป็นงูทั้งตัว มีจำนวนกลุ่มละ 7 รายการเท่ากัน สัตว์ประหลาดที่มีร่างกายท่อนล่างเป็นงู ได้แก่ ไทฟอน เออคิดนา ลาเมีย ซีธีอัน ดราซีนา เดลฟินี เอริกโธนีอัส และซีโครอปส์ สัตว์ประหลาดที่มีรูปลักษณ์เป็นงูทั้งตัว ได้แก่ ไฮดรา เลดอน ไทธอน โอฟิออน มังกรแห่งอิสเมเนิส มังกรแห่งคอลคิส และมังกรแห่งทรอย อันดับสองคือสัตว์ประหลาดที่มีหางเป็นงู มีจำนวน 4 รายการ ได้แก่ เซอร์เบอร์ส ออร์ธรัส ไคเมียรา และสฟิงส์ อันดับสามคือสัตว์ประหลาดที่มีหัวเป็นงู มีจำนวน 2 รายการคือ ไทฟอนกับซิลลา อันดับสี่คือสัตว์ประหลาดที่มีผมเป็นงู มีจำนวน 2 รายการคือ กอร์กอนกับเออร์ินีอัส นอกจากนั้นยังพบสัตว์ประหลาดที่มีลักษณะของงูที่แขนและมือ คอ และแผงคออีกอย่างละ 1 รายการ

ในบรรดาสัตว์ประหลาดที่มีร่างกายท่อนล่างเป็นงูนั้น ที่แปลกกว่าสัตว์ประหลาดอื่นคือไทฟอน เนื่องจากร่างกายท่อนล่างเป็นงูจำนวนหลายตัว ในขณะที่สัตว์ประหลาดอื่นในกลุ่มเดียวกันร่างกายท่อนล่างมีลักษณะเป็นงูตัวเดียว ในบรรดาสัตว์ประหลาดที่มีรูปร่างเป็นงูทั้งตัวเลดอนกับไฮดรามีความพิเศษมากกว่าตัวอื่น คือมีหัวมากกว่าหนึ่งหัว โดยเฉพาะเลดอนซึ่งมีหัวถึง 100 หัว จากรายละเอียดเหล่านี้ อาจตั้งข้อสังเกตได้ว่าสัตว์ประหลาดที่มีรูปลักษณ์แบบงูในเทพปกรณัมกรีก ถ้าไม่ได้ปรากฏในลักษณะเป็นงูทั้งตัวก็มักจะไม่นับบรรยายให้ลักษณะของงูปรากฏที่ส่วนใดส่วนหนึ่ง หรือถ้าลักษณะของงูจะปรากฏที่ส่วนหัวก็จะเสี่ยงให้ปรากฏที่ส่วนของผมแทน ดังเช่นกรณีของกอร์กอนและเออร์ินีอัส

เมื่อพิจารณาสัตว์ประหลาดรูปลักษณ์แบบงูที่มีร่างกายเหมือนการรวมสิ่งมีชีวิตมากกว่าหนึ่งชนิดเข้าด้วยกันจะพบสัตว์ประหลาดที่เป็นการรวมลักษณะของสิ่งมีชีวิต 2 ชนิดเข้าด้วยกันมากเป็นอันดับหนึ่ง คือ 9 รายการ ใน 9 รายการนี้เป็นการรวมลักษณะทางกายภาพระหว่างมนุษย์กับงู 6 รายการ ได้แก่ เออคิดนา ซีธีอัน ดราซีนา เออร์ินีอัส เดลฟินี เอริกโธนีอัส ซีโครอปส์ เป็นการรวมกันระหว่างสุนัขกับงู 3 รายการ ได้แก่ เซอร์เบอร์ส ออร์ธรัส ซิลลา อันดับสองคือการรวมกันของสิ่งมีชีวิต 3 ชนิด พบจำนวน 3 รายการ มีรายละเอียดแตกต่างกัน เช่น ลักษณะของยักษ์ผสมกับงูและนก (ไทฟอน) มนุษย์ผสมกับงูและนก (ลาเมีย) แพะผสมกับสิงโตและงู (ไคเมียรา) อันดับสามคือการรวมกันของสัตว์หรือสิ่งมีชีวิต 4 ชนิด พบจำนวน 2 รายการ เป็นการผสมของมนุษย์ สิงโต อินทรี งู (สฟิงส์) และการผสมของมนุษย์ งู หมูป่า และนก (กอร์กอน)

จากรายละเอียดข้างต้นสรุปได้ว่ารูปลักษณ์ของสัตว์ประหลาดแบบงูในเทพปกรณัมกรีกที่พบมากที่สุดคือ มีลักษณะเป็นงูทั้งตัวหรือมีร่างกายท่อนล่างเป็นงู กรณีที่ร่างกายท่อนล่างเป็นงูส่วนใหญ่จะเป็นลักษณะแบบงูตัวเดียว กรณีที่ลักษณะของงูปรากฏที่ส่วนหางจะมีเพียงหางเดียว แต่ถ้าปรากฏในส่วนหัวหรือส่วนอื่นของร่างกาย เช่น มือหรือคอ มักมีจำนวนมากกว่าหนึ่ง นอกจากนั้นยังพบว่าสัตว์ประหลาดที่มีการนำลักษณะของสิ่งมีชีวิตมากกว่าหนึ่งชนิดมารวมกันมักจะเป็นการรวมแบบไม่ซับซ้อน กล่าวคือส่วนใหญ่เป็นการรวมลักษณะสิ่งมีชีวิตเพียง 2 ชนิด และพบการรวมลักษณะของมนุษย์กับงูมากที่สุด ถ้าเป็นการรวมลักษณะของสิ่งมีชีวิตตั้งแต่ 3 ชนิดขึ้นไปมักมีสัตว์ประเภทนกรวมอยู่ด้วย เช่น ไทฟอน ลาเมีย สฟิงส์และกอร์กอน

2. ภาพสะท้อนด้านบทบาท

จากการศึกษา พบบทบาทของสัตว์ประหลาดในเทพปกรณัมกรีกที่มีรูปลักษณะแบบงู 5 บทบาทด้วยกัน คือ 1) ผู้รับใช้ 2) ผู้ให้กำเนิด 3) ผู้ถูกระทำ 4) เครื่องมือกำจัดศัตรู และ 5) ผู้ลงโทษ

2.1 บทบาทผู้รับใช้

สัตว์ประหลาดในการศึกษาครั้งนี้มีบทบาทเป็นผู้รับใช้มากที่สุด พบถึง 11 รายการ เป็นการรับใช้เทพเจ้า 9 รายการ รับใช้ยักษ์ 1 รายการ และรับใช้มนุษย์ 1 รายการ

2.1.1 บทบาทผู้รับใช้เทพเจ้า พบในกรณีของไทฟอน เซอร์เบอรัส สฟิงส์ เลดอน ไพรอน เฮอร์คิวลีส มังกรแห่งอิสเมเนส มังกรแห่งทรอย และซีคโรปส์ ในกรณีของไทฟอนถึงจะถือกำเนิดจากเทพเทวีโกอาแต่จุดประสงค์ของการเกิดคือเทพไทฟอนต้องการใช้ไทฟอนไปต่อสู้กับเทพเจ้าซุสและเทพเจ้ากลุ่มโอลิมปัสเพื่อยึดอำนาจกลับคืนมาสู่เทพเจ้ากลุ่มไททันส์ซึ่งเคยมีอำนาจมาก่อน (Littleton, 2002) กรณีของเซอร์เบอรัสเป็นการรับใช้เทพเจ้าเฮดีส ราชาแห่งดินแดนใต้พิภพ โดยเซอร์เบอรัสจะคอยเฝ้าทางเข้าสู่ดินแดนใต้พิภพในส่วนที่วิญญาณจะต้องเดินทางเข้าไปรับการพิพากษา ป้องกันไม่ให้วิญญาณหลบหนี (Rosen, 2009) กรณีของสฟิงส์เป็นการรับใช้เทพเทวีเฮรา เนื่องจากพระองค์ส่งสฟิงส์มาเพื่อแก้แค้นชาวธีบส์โดยเฉพาะ พระองค์ต้องการฆ่าชาวธีบส์จึงส่งสฟิงส์ซึ่งมีรูปลักษณะน่ากลัวมาถามปริศนาแก่ชาวธีบส์ซึ่งชาวธีบส์ส่วนใหญ่ตอบไม่ได้ จึงถูกสฟิงส์ฆ่า (Graves, 2011) กรณีของเลดอนเป็นการรับใช้เทพเทวีเฮรา เนื่องจากเทพเทวีเฮราไม่ทันแอปเปิลต้นหนึ่งที่ออกผลเป็นแอปเปิลทองคำ พระองค์จึงให้เฮสเพริดีสช่วยดูแลและให้เลดอนขดตัวรอบต้นไม้เพื่อป้องกันไม่ให้ใครมายุ่งเกี่ยวกับผลของมัน (Waterfield, 2011)

กรณีของไพรอนเป็นการรับใช้เทพเทวีโกอาด้วยการเฝ้าดูแลดินแดนศักดิ์สิทธิ์ของพระองค์ ต่อมาก็มีเรื่องเล่าถึงบทบาทการรับใช้เทพเทวีเฮราด้วยการไปตามรวีเลโท หญิงที่มีความสัมพันธ์กับเทพเจ้าซุส (Graves, 2011, Hightower, 2015) กรณีของเฮอร์คิวลีส เป็นการรับใช้เทพเทวีอธีนาตอนที่พระองค์สั่งให้เฮอร์คิวลีสเสียหูกของไทรซิอัสเพื่อให้เขาฟังภาษานกที่ยังรู้อนาคตได้ ซึ่งทำให้ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาไทรซิอัสกลายเป็นโหรตาทิพย์ชดเชยการที่เทพเทวีอธีนาทำให้เขาตาบอด (Graves, 2011) กรณีของมังกรแห่งอิสเมเนส เป็นการรับใช้เทพเจ้าแอรีสด้วยการปกป้องน้ำพุศักดิ์สิทธิ์ของเทพเจ้าแอรีสซึ่งอยู่ที่เมืองธีบส์ (Theoi, n.d.) กรณีของมังกรแห่งทรอยเป็นการรับใช้เทพเจ้าโพไซดอนที่ต้องการช่วยเหลือฝ่ายกรีกในสงครามกรุงทรอย เมื่อเลออนโคออนกล่าวเตือนชาวทรอยไม่ให้หลงเชื่อกลอุบายม้าไม้ของกองทัพกรีก เทพเจ้าโพไซดอนจึงต้องส่งมังกรแห่งทรอยมาจัดการเลออนโคออนรวมทั้งบุตรชายของเขา (Bulfinch, 2003) ในกรณีของซีคโรปส์ไม่ได้ปรากฏรายละเอียดว่าเทพเทวีอธีนาสั่งให้ซีคโรปส์รับใช้พระองค์โดยตรง แต่การที่พระองค์สั่งให้บุตรสาวของซีคโรปส์ดูแลและรักษานอนของเฮอร์คิวลีสก็อาจเชื่อมโยงได้ว่าซีคโรปส์มีบทบาทเป็นผู้รับใช้เทพเทวีอธีนาเนื่องจากซีคโรปส์กับบุตรสาวของเขาคือครอบครัวเดียวกัน

2.1.2 บทบาทผู้รับใช้ยักษ์ พบในกรณีของออร์ธรัสซึ่งทำหน้าที่รับใช้ยักษ์ฮิเออร์ยอนในการปกป้องฝูงโคสีแดง แต่สุดท้ายออร์ธรัสก็ทำหน้าที่นี้ไม่สำเร็จเนื่องจากไม่สามารถต่อกรกับเฮอร์คิวลีสได้ (Graves, 2011)

2.1.3 บทบาทผู้รับใช้มนุษย์ พบในกรณีของมังกรแห่งคอลคิสซึ่งเป็นงูที่มีขนาดใหญ่มากและไม่เคยหลับ งูใหญ่ตัวนี้รับใช้กษัตริย์เอธิสแห่งคอลคิส กษัตริย์เอธิสได้รับขนแกะทองคำมา พระองค์แขวนมันไว้บนต้นไม้โอ๊คเก่าแก่แล้วให้งูใหญ่ตัวนี้คอยเฝ้า (Martin, 2003) ทั้งนี้ บทบาทผู้รับใช้ทั้ง 5 บทบาทที่กล่าวมาสรุปเป็นตารางได้ดังนี้

ตารางที่ 1 สัตว์ประหลาดในเทพปกรณัมกรีกที่มีรูปลักษณะแบบงูในบทบาทผู้ใช้

	สัตว์ประหลาดที่มีรูปลักษณะแบบงู	ผู้ที่สัตว์ประหลาดนั้นรับใช้	สถานภาพของผู้ที่สัตว์ประหลาดรับใช้
1	ไทฟอน	เทพเทวีไกอา	เทพเจ้า
2	เซอร์เบอรัส	เทพเจ้าเฮดีส	เทพเจ้า
3	สฟิงส์	เทพเทวีเฮรา	เทพเจ้า
4	เลดอน	เทพเทวีเฮรา	เทพเจ้า
5	ไพธอน	เทพเทวีไกอา, เทพเทวีเฮรา	เทพเจ้า
6	เฮอร์โคโนอัส	เทพเทวีอธีนา	เทพเจ้า
7	มังกรแห่งอิสเมนนัส	เทพเจ้าแอรีส	เทพเจ้า
8	มังกรแห่งทรอย	เทพเจ้าโฟไซดอน	เทพเจ้า
9	ซีครอปส์	เทพเทวีอธีนา	เทพเจ้า
10	ออร์ธรัส	เกอร์ยอน	ยักษ์
11	มังกรแห่งคอลคิส	กษัตริย์เออีทิส	มนุษย์

2.2 บทบาทผู้ให้กำเนิด

บทบาทผู้ให้กำเนิดสิ่งมีชีวิตพบทั้งการให้กำเนิดสิ่งมีชีวิตเหนือธรรมชาติและการให้กำเนิดมนุษย์ ซึ่งอาจเป็นตำนานเกี่ยวกับบรรพบุรุษของชนบางพื้นที่ของกรีกสมัยโบราณ

2.2.1 ผู้ให้กำเนิดสิ่งมีชีวิตเหนือธรรมชาติ พบในกรณีของไทฟอนกับเออดิโคนา ซึ่งเป็นสามีภรรยาทั้งคู่ ทั้งสองให้กำเนิดสัตว์ประหลาดที่มีรูปลักษณะแปลกและน่ากลัวหลายตัว (March, 2009) นอกจากนี้ยังพบในกรณีของโอฟิออน ยูักษ์ที่ปรากฏในเทพปกรณัมกรีกตั้งแต่เริ่มมีการสร้างจักรวาล โอฟิออนร่วมกับยูรีโนมีให้กำเนิดเทพเจ้ารุ่นก่อนเทพเจ้าแห่งโอลิมปัส ได้แก่ อูรานอส อูรอส พอนตัส เป็นต้น (วิลคินสัน, 2565)

2.2.2 ผู้ให้กำเนิดมนุษย์ พบในกรณีของซีธีอัน ดราชีนาซึ่งขโมยแม่ม้าของเฮอร์คิวลิสไป เมื่อเฮอร์คิวลิสขโมยแม่ม้าคืน ซีธีอัน ดราชีนาได้ยื่นเงื่อนไขให้เฮอร์คิวลิสมีความสัมพันธ์กับตนก่อนเฮอร์คิวลิสยินยอม ต่อมาซีธีอัน ดราชีนาจึงให้กำเนิดบุตรชายซึ่งกลายเป็นบรรพบุรุษของกษัตริย์แห่งสกีธียา นอกจากนั้นยังพบบทบาทการให้กำเนิดมนุษย์ในกรณีของมังกรแห่งอิสเมนนัส หลังจากแคดมัสฆ่างูใหญ่ตัวนี้แล้ว เทพเทวีอธีนาได้แนะนำให้เขานำฟืนของมังกรหว่านลงบนพื้น ปรากฏว่าฟืนของมังกรกลายเป็นนักรบหลายคนซึ่งต่อมาเรียกกันกรีกกลุ่มนี้ว่าสปาร์ตอย (Theoi, n.d.)

2.3 บทบาทผู้ถูกระทำ พบใน 3 กรณีคือ ลาเมียซึ่งเคยเป็นหญิงสาวสวยมาก่อนแต่เนื่องจากเทพเจ้าซุส มีความสัมพันธ์กับเธอ ทำให้เทพเทวีเฮราแค้นด้วยการฆ่าลูก ๆ ของเธอ ลาเมียได้รับความกระทบกระเทือนทางจิตใจอย่างมากจนกลายเป็นสัตว์ประหลาดและฆ่าลูกของคนอื่น ๆ เช่นเดียวกับที่ลูกของเธอถูกฆ่า (Rosen, 2009) เมดูซาซึ่งเป็นหนึ่งในอร์กอนก็มีบทบาทของการเป็นผู้ถูกระทำ เนื่องจากเมดูซาเคยมีรูปลักษณะเป็นหญิงงาม แต่เทพเทวีอธีนาโกรธที่เมดูซามีความสัมพันธ์กับเทพเจ้าโฟไซดอนในวิหารของเทพเทวีอธีนา พระองค์จึงสาปเมดูซาให้เป็นสัตว์ประหลาดมีผมเป็นงู แล้วยังขับไล่ให้ไปอยู่สุดขอบโลก (Rosen, 2009) นอกจากนั้นยังมีการ์ตูนของซิลลาซึ่งก็เคยเป็นหญิงงามมาก่อน แต่ถูกเซอร์ซีใช้ยาพิษหลง

ในน้ำที่ซิลลาอาบเพื่อให้ซิลลาเปลี่ยนร่างเป็นสัตว์ประหลาด สาเหตุที่เซอร์ซีทำเช่นนั้นเนื่องจากเซอร์ซีหลงรักชายหนุ่มชื่อกลอคัส แต่กลอคัสรักซิลลาเพียงคนเดียวทำให้เซอร์ซีโกรธแค้นซิลลา (แฮมิลตัน, 2560)

2.4 บทบาทเครื่องมือการจัดศัตรู บทบาทนี้แตกต่างจากข้อ 2.1 บทบาทผู้รับใช้ตรงที่สัตว์ประหลาดในกรณีนี้ไม่ได้เป็นผู้รับใช้ แต่เนื่องจากความดุร้าย น่ากลัว จึงถูกมนุษย์บางคนใช้เป็นเครื่องมือในการกำจัดศัตรู พบในกรณีของไคเมียราที่ถูกเบลเลโรฟอนฆ่า เบลเลโรฟอนไม่ได้มีความแค้นกับไคเมียราแต่กษัตริย์แห่งลิซิอาขอให้เขาไปปราบสัตว์ประหลาดตัวนี้ สาเหตุที่กษัตริย์แห่งลิซิอาทำเช่นนั้นเพราะเพื่อนของเขาอยากให้เขาฆ่าเบลเลโรฟอน แต่กษัตริย์แห่งลิซิอาไม่กล้าฆ่าด้วยตนเอง เขาจึงแกล้งขอให้เบลเลโรฟอนไปปราบไคเมียรา เขาคิดว่าเบลเลโรฟอนไม่น่าจะทำได้และน่าจะเสียชีวิต แต่ปรากฏว่าเบลเลโรฟอนปราบไคเมียราได้ (แฮมิลตัน, 2560) อีกกรณีหนึ่งคือเมดูซาซึ่งเป็นหนึ่งในกอร์กอน และเป็นกอร์กอนคนเดียวที่ไม่ได้เป็นอมตะ เมดูซาถูกเพอร์ซิอุส วีรบุรุษคนหนึ่งในเทพปกรณัมกรีกฆ่าโดยเพอร์ซิอุสก็ไม่ได้มีความแค้นใดกับเมดูซา แต่เขาถูกกษัตริย์โพลีเดกทีสทำทนายให้ตัดหัวของเมดูซาไปให้ เพอร์ซิอุสซึ่งได้รับความช่วยเหลือจากเทพเวอวีโอน่าและเทพเจ้าเฮอริมีสจึงเดินทางไปที่ทาร์กิสและสามารถตัดหัวเมดูซาได้ (แฮมิลตัน, 2560)

2.5 บทบาทผู้ลงโทษ บทบาทนี้พบกรณีเดียวคือเออร์นิอัส ซึ่งปกติจะอาศัยอยู่ในดินแดนใต้พิภพ แต่เออร์นิอัสจะขึ้นมายังโลกเบื้องบนเพื่อตามไล่ล่ามนุษย์ที่ทำบาป โดยเฉพาะการฆ่าคนที่มีความเสียเลือดเดียวกัน (Fry, 2019)

จากบทบาททั้ง 5 ประการจะเห็นได้ว่าบทบาทด้านการเป็นผู้รับใช้ปรากฏชัดเจนที่สุด โดยเฉพาะการรับใช้เทพเจ้า และเมื่อพิจารณาลักษณะของการรับใช้พบว่าการใช้ในรูปแบบของการปกป้องปรากฏมากที่สุด รองลงมาคือการใช้ด้วยการให้ไปแก้แค้นบุคคลอื่น ซึ่งการใช้ทั้งสองด้านต่างก็ต้องการคุณสมบัติด้านความดุร้ายและความแข็งแกร่ง

อภิปรายผล

1. สัตว์ประหลาดในเทพปกรณัมกรีกที่มีรูปแบบ

จากการศึกษาอาร์คีไทป์สัตว์ประหลาดที่มีรูปแบบในเทพปกรณัมกรีก 21 รายการพบว่ามีความสอดคล้องกับคำกล่าวของไฮทาวเวอร์ รวมทั้งการศึกษาของฟิล เซนเทอร์และคณะที่กล่าวว่าในเทพปกรณัมตะวันตกรวมทั้งในนิทานชาวบ้านของยุโรปนั้นมีความทับซ้อนกันระหว่างกับมังกร โดยในการศึกษาค้างนี้ก็พบว่าในเอกสารบางฉบับเมื่อกล่าวถึงสัตว์ประหลาดที่มีรูปแบบเดียวกัน บางครั้งใช้คำว่า “งู” (Serpent) บางครั้งใช้คำว่า “มังกร” (Dragon) นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับคำกล่าวของไนลส์ที่ว่ามังกรหรืองูในเทพปกรณัมมีรูปแบบที่หลากหลาย อาจจะมีปีก หรือมีลักษณะของสัตว์ชนิดอื่นผสมกับลักษณะของงู ซึ่งในเทพปกรณัมกรีกก็มีสัตว์ประหลาดที่อวัยวะของสัตว์ต่างชนิดปรากฏอยู่กับร่างสัตว์ประหลาดที่มีรูปแบบ เช่น สาเหตุอาจเกิดจากการที่สัตว์ประหลาดเหล่านั้นถือกำเนิดแบบไม่ปกติ เช่น บางกรณีมีผู้ให้กำเนิดเป็นเทพเจ้า บางกรณีมีผู้ให้กำเนิดเป็นสัตว์ประหลาดที่มีความดุร้ายน่ากลัว เมื่อให้กำเนิดลูก ลูกจึงมีรูปแบบที่เหนือธรรมชาติหรือน่ากลัวสอดคล้องกับผู้ให้กำเนิด

2. ภาพสะท้อนด้านรูปแบบและบทบาทของสัตว์ประหลาดในเทพปกรณัมกรีกที่มีรูปแบบ

ด้านรูปแบบและบทบาทของสัตว์ประหลาดในเทพปกรณัมกรีกที่มีรูปแบบเมื่อเปรียบเทียบกับความหมายเชิงสัญลักษณ์ของทั้งที่ทั้งความหมายด้านบวกและความหมายด้านลบตามที่กล่าวไว้ในส่วนบททวนวรรณกรรมพบว่าสัตว์ประหลาดที่มีรูปแบบส่วนใหญ่มีความสอดคล้องกับ

ความหมายเชิงสัญลักษณ์ด้านความแข็งแกร่ง ไม่ว่าจะเป็นไทฟอน เซอร์เบอรัส ออร์ธรัส ไพธอน ซิลลา ไฮดรา หรือสัตว์ประหลาดประเภทงูในเทพปกรณัมเรียกว่ามังกร

นอกจากความแข็งแกร่ง ยังพบว่าสัตว์ประหลาดที่มีรูปลักษณ์แบบงูในเทพปกรณัมกรีกยังแสดงความหมายเชิงสัญลักษณ์ในแง่ความตายและการทำลายค่อนข้างมากซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของเซอร์ลอท ตัวอย่างเช่นเทพปกรณัมเกี่ยวกับลาลเมีย สฟิงส์ กอร์กอน ซิลลา มังกรแห่งทรอย ซึ่งสัตว์ประหลาดเหล่านี้เป็นสาเหตุของการตายโดยตรง เช่น สฟิงส์ฆ่าชาวธีบส์ทุกคนที่ไม่สามารถตอบคำถามของมันได้ กอร์กอนทำให้ผู้ที่สบตาด้วยตัวแข็งกลายเป็นหิน ซึ่งก็คือการเสียชีวิต มังกรแห่งทรอยรัดเลโอโคออนและบุตรชายสองคนของเขาตาย นอกจากนั้น เซอร์เบอรัสซึ่งเป็นสัตว์ประจำตัวของเทพเจ้าเฮติสผู้เป็นราชาแห่งยมโลกและอาศัยอยู่ในดินแดนใต้พิภพก็เป็นสัญลักษณ์ของความตายหรือดินแดนแห่งความตาย ในหลายกรณีสัตว์ประหลาดที่มีรูปลักษณ์แบบงูจะมีพิษ ซึ่งพิษที่เชื่อมโยงและเป็นสัญลักษณ์ของความตายได้เช่นกัน เช่น พิษจากน้ำลายของเซอร์เบอรัส พิษจากเลือดของไฮดราและมังกรแห่งอิสเมนีอัส เป็นต้น สำหรับความหมายเชิงสัญลักษณ์ในแง่ของการทำลายปรากฏในเรื่องของไทฟอนที่เทพเวโรโกาส่งไปต่อสู้กับเทพเจ้ากลุ่มโอลิมปัสและไทฟอนก็แข็งแกร่งจนช่วงหนึ่งกลุ่มเทพเจ้าแห่งโอลิมปัสต้องพากันหลบหนีไปอยู่อียิปต์ไม่สามารถปกครอง ณ โอลิมปัสอย่างสันติสุขได้ หรือกรณีของเออร์นีอัสที่จะคอยไล่ล่ามนุษย์ที่ฆ่าผู้ที่มีสายเลือดเดียวกัน ทั้งใช้แซ่บยจนหนึ่งหลุดออกจากร่างและทำให้คนเหล่านั้นคลุ้มคลั่ง

สัตว์ประหลาดรูปลักษณ์แบบงูยังมีความหมายเชิงสัญลักษณ์ในด้านการยั่วยวนและการหลอกลวงด้วย ซึ่งปรากฏชัดเจนในกรณีของลาลเมียที่จะใช้ความสวยหลอกล่อให้ชายหนุ่มมีความสัมพันธ์ด้วย แล้วลาลเมียก็จะดูดเลือดของชายหนุ่มเหล่านั้นตอนที่พวกเขานอนหลับจนพวกเขาเสียชีวิต ความหมายเชิงสัญลักษณ์ในด้านการหลอกลวงและการยั่วยวนของลาลเมียค่อนข้างสอดคล้องกับทัศนคติที่มีต่องูในเทพปกรณัมคริสต์ศาสนาทิเชียน (Titian) ศิลปินชาว อิตาลีเขียนเกี่ยวกับภาพ “The Fall of Man” ซึ่งเป็นภาพงูในสวนอีเดนกำลังยื่นผลไม้ต้องห้ามให้กับอีฟ ทิเชียนเลือกแสดงภาพลักษณ์ของงูในสวนอีเดนเป็นครั้งแรกครั้งงูโดยร่างกายท่อนบนเป็นเด็กร่างกายท่อนล่างเป็นงู (Gurney, 2023)

ถึงแม้สัตว์ประหลาดที่มีรูปลักษณ์แบบงูจะมีความหมายเชิงสัญลักษณ์สื่อถึงความตายและการทำลาย แต่ในขณะเดียวกันงูก็สะท้อนให้เห็นสัจธรรมเรื่องทวิภาวะ คือทุกสิ่งล้วนมีสองด้านซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของเดนิส-ไบรอันและคณะ บางครั้งสัตว์ประหลาดกลุ่มนี้จึงเป็นสัญลักษณ์ของการให้กำเนิดด้วย เช่น เออคิดนากับไทฟอนที่ให้กำเนิดสัตว์ประหลาดมากมาย โอฟิออนให้กำเนิดเทพเจ้าดั้งเดิมในเทพปกรณัมกรีก ซีธีสัน คราซีนา กับมังกรแห่งอิสเมนีอัสให้กำเนิดบรรพบุรุษของกรีกโบราณบางกลุ่ม

นอกจากการให้กำเนิด บางกรณีสัตว์ประหลาดที่มีรูปลักษณ์แบบงูยังเชื่อมโยงกับความหมายด้านการฟื้นคืนชีพ เช่น เลือดจากร่างกายด้านซ้ายของกอร์กอน (เมดูซา) ที่ช่วยชุบชีวิตคนได้ หรือไฮดราที่มีหัวหนึ่งเป็นอมตะ ถึงถูกตัดก็จะมีงอกออกมาใหม่ได้สองหัว ซึ่งก็เป็นสัญลักษณ์ของการตายและการฟื้นคืนชีพ หรือกรณีของเอริกไธนีอัส ที่เทพเทวีอธีนาสั่งให้ไปเลียหูของไทรซัส ผู้ซึ่งพระองค์ทำให้เขาตาบอด พระองค์จึงชดเชยด้วยการให้เขาฟังภาษานกที่มีความสามารถในการหยั่งรู้อนาคตได้ ทำให้ไทรซัสผู้ซึ่งดวงตาของเขาดับหรือตายไปแล้ว ได้กลับมามองเห็นอีกครั้ง ถึงจะไม่ใช้การมองเห็นด้วยตาเนื้อแต่เป็นตาในแง่สัญลักษณ์ก็จัดว่าเป็นการตายและการฟื้นคืนชีพด้านการมองเห็นได้เช่นกัน

จากรายละเอียดเหล่านี้จะเห็นได้ว่าสัตว์ประหลาดในเทพปกรณัมกรีกที่มีรูปลักษณ์แบบงูมักแสดงสัญลักษณ์ของความแข็งแกร่ง ดุร้าย แต่ความแข็งแกร่งเหล่านี้มักถูกเชื่อมโยงกับสิ่งที่มีมนุษย์มองในแง่ลบ เช่น ความตาย การทำลาย การยั่วยวน หรือผลของการถูกสาป อย่างไรก็ตาม ในเทพปกรณัมกรีกก็ยังปรากฏบทบาทของสัตว์ประหลาดที่มีรูปลักษณ์แบบงูในด้านบวกอยู่ด้วยซึ่งก็คือบทบาทด้านการให้กำเนิดและการฟื้นคืนชีพ กล่าวคือในแง่ของสัญลักษณ์เป็นตัวแทนของทวิภาวะอย่างชัดเจน ซึ่งเดนิส-ไบรอันและคณะได้

กล่าวไว้ว่าการเข้าใจความหมายของสัญลักษณ์จะช่วยเติมเต็มชีวิตของเรา ช่วยให้คนเราตระหนักว่าทุกสิ่งนั้นมีสองด้าน ความเข้าใจนี้จะช่วยให้มนุษย์ใช้ชีวิตได้อย่างราบรื่นขึ้น นอกจากนั้น การแสดงสัญลักษณ์สองด้านของงูรวมทั้งสัตว์ประหลาดที่มีรูปลักษณะแบบงูยังมีเสน่ห์เนื่องจากสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ทำหน้าที่ได้หลายบทบาท แสดงรูปลักษณะได้อย่างหลากหลาย คาดเดาได้ยาก เมื่อปรากฏในเทพปกรณัมกรีก สัตว์ประหลาดที่มีรูปลักษณะแบบงูเหล่านี้จึงน่าสนใจ และอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ในเทพปกรณัมกรีกมีการกล่าวถึงงูและสัตว์ประหลาดที่มีรูปลักษณะแบบงูบ่อยครั้ง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะด้านการนำไปใช้

การศึกษาสัตว์ประหลาดที่มีรูปลักษณะแบบงูในบทความนี้สามารถนำไปใช้สร้างแรงบันดาลใจหรือเสริมจินตนาการในการออกแบบตัวละคร เรื่องราวเบื้องหลัง หรือโครงเรื่องในเกมออนไลน์เนื่องจากเกมออนไลน์หรือวิดีโอเกมจำนวนมากในปัจจุบันมีการสร้างเรื่องราวเบื้องหลัง (Backstory) ให้กับตัวละครในเกมหรืออาจนำไปประยุกต์ใช้ในภาพยนตร์หรือนวนิยายแนวแฟนตาซีได้ เพราะนอกจากด้านรูปลักษณะหากมองในแง่ความหมายเชิงสัญลักษณ์ สัตว์ประหลาดที่มีรูปลักษณะแบบงูก็เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีเสน่ห์ มีความซับซ้อนเนื่องจากมีความหมายเกี่ยวข้องทั้งกับการหลอกลวง การยั่วยวน การทำลาย การให้กำเนิด การตายและการฟื้นคืนชีพ ซึ่งสามารถนำไปสร้างทั้งตัวละครและเรื่องราวที่มีมิติและน่าสนใจได้มากมาย

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาค้นคว้าครั้งต่อไป

ผู้ที่สนใจศึกษาเกี่ยวกับเทพปกรณัมอาจศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับสัตว์ประหลาดชนิดอื่นในเทพปกรณัมกรีก หรือสัตว์ประหลาดอื่น ๆ ในเทพปกรณัมวัฒนธรรมอื่นแล้วนำมาศึกษาเปรียบเทียบว่ามีความสอดคล้องกันหรือไม่ อย่างไร

เอกสารอ้างอิง

- ตรีศิลป์ บุญขจร. (2553). *ด้วยแสงแห่งวรรณคดีเปรียบเทียบ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ศูนย์วรรณคดีศึกษา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรหมา พิทักษ์. (2537). *นัยแห่งสัญลักษณ์*. กรุงเทพฯ: ต้นธรรม.
- วิลคินสัน ฟิลิป. (2565). *เรื่องปรัมปราและตำนาน* (พลกิตต์ เบศรวิญญูวงศ์, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: DK.
- แฮมิลตัน เอดิธ. (2560). *ปกรณัมปรัมปรา ตำนานเทพและวีรบุรุษกรีก-โรมัน-นอร์ส* (นพมาส แวหงส์, ผู้แปล) (พิมพ์ครั้งที่ 14). กรุงเทพฯ: อมรินทร์.
- Bartlett, S. (2015). *The secrets of universe in 100 symbols*. New York: Chartwell Books.
- Biedermann, H. (1994). *Dictionary of symbolism*. New York: Meridian.
- Bulfinch, T. (2003). *Bulfinch's mythology*. New York: Avenel Books.
- Cambridge Academic Content Dictionary. (n.d.). *Monster*. Cambridge University Press. . Retrieved 7 May 2024, from <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/monster>

- Cambridge Academic Content Dictionary. (n.d.) *Symbol*. Cambridge University Press. .
 Retrieved 7 April 2024, from
<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/symbol>
- Campbell, J. (1993). *The hero with a thousand faces*. London: Fontana Press.
- Campbell, J. (Ed.). (1976). *The portable Jung*. (Translated by R.F.C. Hull). New York: Penguin Books.
- Cooper, J. C. (2015). *An illustrated encyclopedia of traditional symbols*. New York: Thames & Hudson.
- Cowden, T.D., LaFever, C. & Viders, S. (2013). *The complete writer's guide to heroes & heroines: Sixteen master archetypes*. Nevada: Archetype Press.
- Cirlot, J. E. (2002). *A Dictionary of symbols*. New York: Dover Publications.
- Dennis-Bryan, K., Hodgson, N., & Lockley, N. (Eds.). (2008). *Signs & symbols*. London: Dorling Kindersley.
- Fry, S. (2019). *Heroes: Mortals and monsters, quests and adventures*. Great Britain: Penguin Books.
- Graves, R. (2011). *The Greek myths*. London: Penguin Books.
- Gurney, T. (2023, October 14). *The fall of man*. The History of Art. Retrieved 19 April 2025, from <https://www.thehistoryofart.org/titian/fall-of-man/>
- Hightower, L. (2015). *Greek mythology*. Delaware: Make Profits Easy LLC.
- Littleton, C. S. (Ed.). (2002). *Mythology: The illustrated anthology of world myth and storytelling*. London: Duncan Baird.
- March, J. (2009). *The Penguin Book of classical myths*. New York: Penguin Books.
- Martin, R. P. (2003). *Myths of the ancient Greeks*. New York: New American Library.
- Merriam-Webster. (2024, October 23). Monster. Retrieved 1 April 2024, from
<https://www.merriam-webster.com/dictionary/monster>
- Niles, D. (2013). *Dragons: The myths, legends, & lore*. Massachusetts: Adams Media.
- Rosen, B. (2009). *The mythical creatures bible*. New York: Sterling.
- Senter, P., Mattox, U., & H, E. E. (2016). Snake to monster: Conrad Gessner's schlangenbuch and the evolution of the dragon in the literature of natural history. *Journal of Folklore Research*, 53(1), 67-124.
- Theoi. (n.d.). *Drakina Skythia*. Retrieved 26 April 2024, from
<https://www.theoi.com/Ther/DrakainaSkythia.html>
- Vogler, C. (2007). *The writer's journey: Mythic structure for writers*. (3rd ed.). California: Michael Wiese Productions.
- Waterfield, R. (2011). *The Greek myths: Stories of the Greek gods and heroes vividly retold*. New York: Metro Books.